

УДК 631.222.2:628.8

Шкурко Т.П. доктор сільськогосподарських наук
Дніпропетровський державний аграрний університет**ОЦІНКА МІКРОКЛІМАТУ ПРИМІЩЕНЬ ДЛЯ УТРИМАННЯ
МОЛОЧНОЇ ХУДОБИ**

У статі викладено результати досліджень з вивчення мікроклімату корівників. Встановлено, що у зимовий період будівлі полегшеної конструкції є досить холодними для степової зони України, про що свідчать показники мінусової температури у приміщенні для утримання тварин.

Ключові слова: корова, приміщення, мікроклімат, температура, відносна вологість

Із багатьох зовнішніх факторів, що впливають на фізіологічні процеси в організмі, стан здоров'я тварин, їх продуктивність та тривалість господарського використання, значне місце належить повітряному середовищу. Температура, вологість, швидкість руху повітря і його газовий склад постійно змінюються. Коли організм пристосовується до цих змін, створюється фізіологічна рівновага між організмом тварини і повітряним середовищем. Якщо зміна повітряного середовища перевищує адаптаційні можливості організму, то відбувається зниження загальної резистентності та підвищується сприйнятливість до захворювань і порушення обміну речовин. Тому нині, у зв'язку з завезенням тварин із-за кордону та міграції масивів худоби усередині країни, все гостріше постає питання необхідності досконалого вивчення взаємодії генотип-середовище, яке вперше висвітлив Е.А. Богданов. Кожна порода має свій кліматичний оптимум, набір безумовних і умовних рефлексів, які виникають під дією середовища, в якому вона створювалась, і проявляє максимальну продуктивність за відповідних умов утримання.

Основним фізичним подразником організму тварини є температура повітря. В залежності від температури оточуючого середовища організм пристосовує або перестроює свою терморегуляцію [1-3]. До засобів, що підтримують температурний гомеостаз організму в природних умовах його мешкання, відносяться: поведінка, анатомо-фізіологічні і біохімічні реакції.

Є досить багато експериментальних доказів, що оптимальна температура для молочної худоби помірної зони знаходиться в межах від +10 до +15,6°C [4]. За даними С. Броді [5], для європейської худоби зона оптимальної температури лежить в діапазоні від +1 до +16°C. W. Bianca [6] рекомендує в тваринницьких приміщеннях для корів підтримувати температуру в межах від 0 до +15°C.

Найбільш відомі результати досліджень щодо температури середовища для молочної худоби були отримані Екком і Стюартом в кліматичних камерах. В якості нижньої межі оптимальної температури, відповідно до аналізу їх даних, повинна бути +10°C, а верхньої – +25°C [7].

Російські вчені Д.В. Степанов, Н.Д. Родина [8] зазначають, що європейські заводські породи, виведені за умов помірного клімату при середньорічних температурах від +5 до +10 і +12°C, малоприсади до розведення в холодному кліматі, особливо за умов екстенсивних технологій утримання в зимовий період. Проте, при

утриманні їх в приміщеннях при температурі від +6 до +8 °С, вони почувають себе задовільно і нерідко мають високі надой молока.

Тому з урахуванням вище викладеного була проведена оцінка параметрів мікроклімату тваринницьких приміщень з утримання корів трьох господарств.

Методика досліджень. При проведенні досліджень, за даними Дніпропетровського центру з гідрометеорології, враховані температура і відносна вологість повітря у зонах розташування господарств та вивчено мікроклімат приміщень для тварин. Визначення параметрів мікроклімату приміщень проводили згідно з методикою В.И. Баланина [9]. При цьому було використано такі прилади: психрометр аспіраційний (Ассмана) МВ-4М, крильчатий ручний анемометр типу АСО-3, універсальний газовий аналізатор типу УГ-2. Зоогігієнічні умови утримання молочних корів оцінювали за 10-бальною системою за методикою Інституту тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова «Асканія-Нова» [10].

Результати досліджень. Клімат в Україні взимку, у порівнянні з кліматом країн-постачальників голштинської худоби – Західної Європи та Канади характеризується більш низькими температурами повітря і більш його високою відносною вологістю. Головною особливістю клімату Дніпропетровської області є нерівномірний розподіл на її території водних і теплових ресурсів. Їх зміна дуже чітко просліджується від південно-західного до північно-східного напрямку, за рахунок ослаблення впливу вологих атлантичних повітряних мас. Найбільш контрастними за екологічними умовами є північна і південна частини області. Різниця в теплозабезпеченні між ними досягає 438°С (15%), а з вологості території +65 мм (14%) в порівнянні з північною частиною [11].

В зв'язку з цим в Україні практикується стійлове утримання поголів'я в приміщеннях. До того ж в більшості агроформувань степової зони України дійне стадо утримується на прив'язі.

Результати досліджень повітряного середовища двох типових двохрядних корівників на 100 голів у племзаводі «Червоний шахтар» свідчать, що параметри мікроклімату в тваринницьких приміщеннях вагомим відхиленням від нормативних не мали (табл. 1). Встановлена висока кореляційна залежність показників температури і відносної вологості у приміщеннях від зовнішніх чинників (у першому корівнику відповідно $r=0,799\pm 0,089$ і $r=0,678\pm 0,108$, у другому – $r=0,708\pm 0,104$ і $r=0,741\pm 0,099$ ($P>0,999$), що вказує на важливість і необхідність управління роботою системи природної вентиляції існуючих тваринницьких приміщень та врахування її при проектуванні нових будівель.

Аналіз показників повітряного середовища двох чотирирядних корівників на 200 голів з прив'язним утриманням племзаводу «Чумаки» показав, що їх найвища середня відносна вологість була в найхолодніші місяці року (в січні 84,32 %), що теж говорить про необхідність пошуку шляхів регуляції системи природної вентиляції (табл. 2). Решта параметрів мікроклімату відповідала нормативним значенням ВНТП-АПК-01.05 [12].

В АТЗТ «Агро-Союз» прийнятий холодний метод утримання худоби в полегшених за конструкцією приміщеннях. Основним матеріалом для стін і стель є збірні заводські сталеві оцинковані і алюмінієві панелі, які прискорюють монтаж і забезпечують кращу пожежну безпеку. Можливість відкриття бокових стін у корівниках через систему жалюзі типу Артєн дає оптимальну можливість провітрювання приміщень, що забезпечує відповідний газовий склад повітря, а

використання світлоаераційного наддашка створює високий рівень природної освітленості приміщень. Загальна кубатура на одну голову становить 90,7 м³.

Таблиця 1. Основні середні параметри мікроклімату в корівниках племзаводу «Червоний шахтар» у стійловий період

Місяць	Атмосферний тиск, мм. рт. ст.	Температура повітря, °С		Відносна вологість, %	Швидкість руху повітря, м/с	Концентрація аміаку, мг/м ³
		зовнішня	у приміщенні			
Січень	743,00±2,89	-1,12±0,44	9,62±0,49	82,32±2,15	0,21±0,06	5,70±0,42
Лютий	740,68±4,02	4,50±2,43	10,88±1,23	79,67±1,86	0,21±0,08	4,00±0,04
Березень	751,33±4,45	3,62±2,07	10,62±1,49	70,98±2,29	0,26±0,05	6,50±0,22
Квітень	748,00±1,00	13,53±3,23	19,17±1,92	61,67±12,39	0,37±0,09	4,00±0,51

За період проведення досліджень у тваринницьких приміщеннях відповідно до сезонів року були вивчені основні параметри мікроклімату: температура і відносна вологість (табл. 3). Як свідчать дані таблиці, параметри мікроклімату приміщень були максимально наближені до зовнішніх.

Таблиця 2. Основні середні параметри мікроклімату в корівниках племзаводу «Чумаки» у стійловий період

Місяць	Атмосферний тиск, мм. рт. ст.	Температура повітря, °С		Відносна вологість, %	Швидкість руху повітря, м/с	Концентрація аміаку, мг/м ³
		зовнішня	у приміщенні			
Січень	745,00±2,09	-1,52±0,53	8,72±0,48	84,32±2,25	0,23±0,05	4,30±0,52
Лютий	738,63±5,12	3,95±1,43	9,78±1,03	75,62±1,96	0,24±0,07	4,02±0,06
Березень	756,37±6,45	3,22±1,97	10,12±1,49	71,98±2,12	0,29±0,07	5,50±0,22
Квітень	758,00±4,12	12,98±2,23	18,07±1,69	63,57±2,39	0,36±0,06	3,55±0,41

Такі приміщення здатні підтримувати оптимальний газовий склад повітря та швидкість руху повітряних мас, але вони досить холодні взимку у порівнянні з традиційними. Адже мінімальна температура повітря взимку у зоні розташування господарства, за даними Дніпропетровського обласного центру з гідрометеорології, досягає в окремі роки до -29°С. Відносна вологість повітря приміщень у зимовий і осінній періоди року наближалась до максимального її значення – 85%.

Таблиця 3. Середні показники мікроклімату в корівниках полегшеного типу залежно від сезону року

Показник	Сезони року							
	зима		весна		літо		осінь	
	зовнішня	у приміщенні	зовнішня	у приміщенні	зовнішня	у приміщенні	зовнішня	у приміщенні
Температура повітря, °С	-1,37 ±1,09	2,29 ±0,52	9,48 ±2,68	10,19 ±3,02	19,48 ±1,98	21,69 ±2,17	9,16 ±5,23	12,68 ±3,01
Відносна вологість, %	88,01 ±1,93	86,13 ±1,80	69,80 ±5,1	67,16 ±2,47	69,11 ±2,54	70,31 ±4,97	78,75 ±6,02	80,75 ±4,88

Висока відносна вологість повітря разом із низькою температурою сприяє зростанню тепловиділення, тому що вологе повітря є добрим провідником тепла. У такому випадку може наступити переохолодження організму тварини і послаблення його резистентності. Беручи до уваги те, що мікроклімат тваринницьких приміщень є багатофакторним показником, а порівняльну характеристику відповідності оптимальним параметрам повітряного середовища різних технологій виробництва молока необхідно виразити одним показником, для цього було використано методику бальної оцінки зоогігієнічних параметрів [10]. Відповідно до цієї методики кожний фактор мікроклімату, який відповідає нормативним вимогам, оцінюється за 10 бальною системою. При невідповідності показника нормі до $\pm 10\%$ знімається 1 бал, від 10% до 20% – два, від 20% до 30% – три, від 30% до 40% – чотири і від 40% до 50% – п'ять балів.

Результати оцінки зоогігієнічних умов приміщень вище наведених господарств у зимовий період показали, що середній сумарний бал мікроклімату корівників із прив'язним утриманням у племзаводах «Червоний шахтар» і «Чумаки» були дещо вищі у порівнянні з полегшеними приміщеннями з безприв'язно-боксовим утриманням худоби в АТЗТ «Агро-Союз» відповідно на 8 і 8,6% і становили відповідно 37,55 і 37,78 балів. У моноблочному приміщенні останнього господарства спостерігається при сильних морозах зниження температури повітря до від'ємної позначки термометра. Підвищення відносної вологості повітря приміщень характерне для обох варіантів утримання худоби. Особливо покращення природної вентиляції у зимовий період року потребують типові приміщення для стійлового утримання корів.

Висновки. Отже, результати досліджень показали, що параметри мікроклімату у тваринницьких приміщеннях, окрім відносної вологості повітря у зимовий період року, вагомих відхилень від нормативних показників не мають. Слід також відзначити, що у зимовий період будівлі полегшеної конструкції для утримання корів є досить холодними для степової зони України, про що свідчать показники мінусової температури у приміщенні.

Література

1. Гігієна тварин / М.В. Демчик, М.В. Чорний, М.П. Високос, та ін.; За ред. М.В. Демчика. – К.: Урожай, 1996. – 384 с.
2. Горбачева Н.Н., Красинов А.Ф. Пищевое поведение коров красно-пестрой породы // Зоотехния. – 2001. – №3. – С. 24-26.
3. Онегов А.П. Справочник по гигиене сельскохозяйственных животных: [Справочник] / А.П. Онегов, Ю.И. Дудырев, М.А. Хабибулов. – М.: Россельхозиздат, 1975. – 286 с.: ил.
4. Findlay J.D. Farm Animals and High temperatures // British Agric. Bulletin. – 1953. – Vol. 6 (528). – P. 212-216.
5. Броди С. Климатическая физиология крупного рогатого скота // Сельское хозяйство за рубежом, серия животноводство. – 1959. – №12. – С. 10.
6. Bianca W. Das Stallklima und sein Einfluss auf das Tier // Schweitz Landwirtsch. M. N. – 1970. – Vol. 48, № 8-9. – P. 263-274.
7. Мотес Э. Микроклимат животноводческих помещений. / Пер. с нем. и предисл. В.Н. Базанова. – М.: Колос, 1976. – 192 с.: ил.
8. Степанов Д.В., Родина Н.Д. Экологический подбор в животноводстве. – Орел, 2004. – 408 с.: ил., табл.
9. Баланин В.И. Зоогигиенический контроль микроклимата в животноводческих и птицеводческих помещениях. – Л.: Агропромиздат, 1988. – 144 с.: ил. – Библиогр.: с. 142-143.
10. Методические рекомендации по сравнительной зоогигиенической оценке технологий содержания коров на молочных фермах промышленного типа и выращивания телок на нетельных комплексах, с учетом данных микроклимата в условиях южной зоны Украины. – Херсон, 1980. – 26 с.
11. Лазаренко П.І. Еколого-біологічні основи сільськогосподарського районування територій. – Дніпропетровськ: Пороги, 1985. – 476 с.: ил., табл.
12. Відомчі норми технологічного проектування Скотарські підприємства (комплекси, ферми, малі ферми) ВНТП-АПК-01.05. – К.: Мінагрополітики України. – 2005. – 111 с.

Summary**Estimation of microclimate of animal house for maintenance of milk cattle / Shkurko T.P.**

The results of researches of parameters of microclimate of cowsheds are expounded in the article. It is set that in a winter period of building of the facilitated construction are cold enough for the steppe area of Ukraine, what the indexes of minus temperature in for maintenance of cows testify to.

Keywords: Cow, apartment, microclimate, temperature, relative humidity.